

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. Mr. J.J.M. Uitermark
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Adres
Boerhaavelaan 14
2713 HX Zoetermeer

Kantoor 079 361 77 47
E-mail nvvb@nvvb.nl
Website www.nvvb.nl

Ons kenmerk: 2024-070

Datum	Onderwerp
01-07-2024	Evaluatie NVVB Europese Parlement verkiezingen 2024

Geachte minister,

Op 6 juni vond de Europees Parlementsverkiezing plaats waarbij in vijf gemeenten geëxperimenteerd is met een nieuw stembiljet. U heeft ons gevraagd onze zienswijze en ervaringen met u te delen naar aanleiding van dit experiment waar wij uiteraard graag aan tegemoet komen.

Ons algemene beeld is dat de verkiezingen goed zijn verlopen. Voor gemeenten vormt het toch altijd weer een stevige uitdaging om de organisatie van een verkiezing in goede banen te leiden. In deze reactie richten wij ons alleen op het experiment met het nieuwe stembiljet.

De gemeenten Alphen aan den Rijn, Boekel, Borne, Midden-Delfland en Tynaarlo waren de aangewezen gemeenten om deel te nemen aan dit experiment.

De Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) heeft gesprekken gevoerd en informatie verzameld bij de vijf deelnemende gemeenten. Wij troffen een unaniem oordeel aan: "Een geslaagd experiment, met aandachtspunten". De deelnemende gemeenten bevestigen allen dat het kleinere stembiljet zorgt voor de beoogde voordelen en een soepeler verloop van het verkiezingsproces en dat is inmiddels ook onze stellige overtuiging. Op basis van deze informatie geven wij u op een aantal thema's graag onze aanbevelingen mee.

De voorbereidingen van het experiment

De deelnemende gemeenten hebben de samenwerking en de voorbereidingen van de introductie van het nieuwe stembiljet als uiterst constructief en plezierig ervaren. Bij landelijke invoering moet er wel een communicatiestrategie bepaald. Deze moet voor de kiezer laagdrempelig en op uniforme wijze worden ingestoken. Gemeenten moeten hier meer bij betrokken worden. Zij hebben immers een goed beeld van welke communicatiekanalen kiezers bereiken en welke communicatie minder succesvol is en kunnen daarbij zo nodig rekening houden met lokale omstandigheden.

Gevolgen voor de organisatie

Uit het experiment blijkt dat er meer gevraagd wordt van de gemeentelijke organisatie m.b.t. het verstrekken van informatie aan kiezers over het stemmen met het nieuwe stembiljet. De vragen van kiezers vóór, maar ook op de verkiezingsdag vragen om een gerichte aanpak. Het is van belang om bij landelijke invoering hier op een vroeg moment aandacht aan te besteden en gemeenten daarin mee te nemen.

De kiezers

Vanuit waarnemingen op de stembureaus bij het experiment ontstaat het beeld dat het overgrote deel van de kiezers enthousiast reageert op het nieuwe stembiljet. Geen geworstel meer met die grote krant. Het gebruik wordt door het grootste deel van de kiezers als eenvoudig en duidelijk ervaren. Wel vraagt de nieuwe werkwijze om uitleg, zeker op de stembureaus. Dat is niet verwonderlijk omdat de kiezers moeten wennen aan de nieuwe werkwijze. Het maakt wel duidelijk dat voorlichting een belangrijk thema zal zijn bij de introductie van het nieuwe stembiljet.

Stempas en kandidatenlijst

Tijdens het experiment bleek dat kiezers niet gewend waren dat de kandidatenlijst op persoonlijke titel wordt bezorgd, dit zorgde soms voor verwarring. De envelop met de stempas leek veel op de envelop met het overzicht van de kandidaten. Kiezers maken de envelop thuis niet altijd open en kwamen op het stembureau erachter dat ze niet de stempas maar de kandidatenlijst bij zich hadden. Dit is eenvoudig op te lossen door verschillende soorten enveloppen te gebruiken voor het versturen van de stempas en de kandidatenlijst.

Toegankelijkheid tot het stemmen

Ook door kiezers met een visuele beperking is het nieuwe stembiljet beter te gebruiken. Het blijkt dat de slechtziende kiezer beter zelfstandig de stemmal kan hanteren doordat bij het nieuwe stembiljet een hoekje ontbreekt. Hierdoor is het makkelijker het stembiljet zelfstandig in de stemmal te leggen en eruit te halen. Behalve dat het proces toegankelijker wordt, is hier óók het stemgeheim beter gewaarborgd.

Doordat de logo's van de partijen op het stembiljet staan en de helderheid van het stembiljet, is het voor mensen die moeite hebben met lezen beter te herkennen op welke partij men stemt.

Stembureauleden

De wijze waarop kiezers geïnformeerd worden, is belangrijk voor het begrip en een juist gebruik van het nieuwe stembiljet. Stembureauleden vervullen hierin ook een belangrijke rol. Naast een goede voorbereiding en training is het belangrijk voor de stembureauleden eenduidig instructiemateriaal te ontwikkelen en dit tijdig te verstrekken.

In de praktijk bleek dat ondanks dat kiezers soms aangaven op de hoogte te zijn van het nieuwe stembiljet, dit in de praktijk niet altijd zo bleek te zijn. Om dit proces nog beter te laten verlopen kan gedacht worden aan een vraag en antwoord document met vragen die gesteld kunnen worden. Daarnaast kan een stembureaulid kiezers actief informeren dat als het stembiljet per abuis fout is ingevuld, de mogelijkheid bestaat om twee keer een nieuw stembiljet te vragen.

Het tellen van de stemmen

Voor de stembureauleden en tellers van de stembureaus was niet alleen het formaat van het nieuwe stembiljet handzamer, het uitvouwen gaat sneller en ook het sorteren op partij en kandidaat verloopt veel vlotter. Het resultaat is dat er hierdoor minder telfouten gemaakt worden tijdens het tellen en eventuele telfouten makkelijker en sneller te traceren zijn door het gemeentelijk stembureau. Dit wordt als een groot voordeel ervaren. Het resulteerde in een veel soepeler verloop van het telproces waardoor de uitslag sneller en eenvoudiger kon worden vastgesteld.

Overige voordelen

Door het kleine formaat van het nieuwe stembiljet is er (veel) minder papier nodig, minder opslag voor- en na de verkiezingen en daarmee dus een groot logistiek voordeel. De drukkers zijn veel beter in staat het nieuwe stembiljet te produceren en de verwachting is dat zij minder tijdsdruk ervaren in het productieproces.

Tot slot

Na de proef beoordelen het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Kiesraad wat er nog verbeterd kan worden. Uiteraard is er, zoals bij elk experiment, ruimte voor verbetering in het proces. Zo bleek dat het aantal ongeldige uitgebrachte stemmen iets hoger lag bij het experiment. Dit lag in de lijn der verwachtingen, de invoering van een nieuw stembiljet heeft tijd en gewenning nodig. Duidelijke voorlichting aan de kiezers over het nieuwe stembiljet is daarom van essentieel belang.

De NVVB hecht er veel waarde aan om bij het verbeteren van het proces betrokken te blijven. We hebben er vertrouwen in dat de positieve reacties van de kiezers, vrijwilligers en gemeenteambtenaren op het nieuwe stembiljet samen met het verbeteren van de aandachtspunten ervoor zorgen dat het nieuwe stembiljet bij de volgende verkiezing bij alle 342 gemeenten in Nederland succesvol kan worden geïntroduceerd.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken
S.A.J. Rijsdijk
Voorzitter

